



**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

3 V. Christus cœnam celebrauerit lege præscripto tempore & decima
quarta luna.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

Iatum tamen esse ad significandos dies azymorum. Ex quo tandem translaturum etiam est ad significandas victimas, quæ (vt supra diximus) illis diebus offerri solebant, ex Numer. 28. quo sensu dictum videtur Deut. 16. *Immolabis Pascha Domino Deo tuo, de quibus, & de bobus.* Vbi Augustin. in quæstionibus in Deut. q. 24. dicit hoc esse additum propter sacrificia, quæ in diebus azymorum erant immolanda, & Abulenſis secunda parte defensorij cap. 8. & expostores communiter. Et eodem modo intelligi potest illud 2. Paralip. 35. *Dederunt sacerdotibus ad faciendum pasche pecora commixtum duo milia sexcenta, & boues trecentos, & infra, Immolatum est pascha, asperseruntq. sacerdotes manu sua sanguinem, & Leuitæ detraherunt pelles holocaustorum.* Et in superioribus alia testimonia ex 1. Esdræ 6. explicuimus.

SECTIO III.

Virum Christus Dominus vltimam cœnam eo tempore celebrauerit, quo lege præscriptum erat, atq. adeo, an decima quarta luna cœnauerit cum discipulis, & decima quinta sit passus.

Statuendum primò est, Christum Dominum ante passionem suam legale cœnam cum discipulis celebrasse, agnumque paschalem ritu Iudaico immolasse, & comedisse. Quæ res tam aperta est in Euangelistis, vt mirum sit non defuisse hoc tempore hæreticos, qui eam negarent. Dicunt enim (vt Claud. refert repetit. 1. de Euchar. cap. 7.) Christum misisse discipulos primo die azymorum, vt pascha præpararent, ideoque non posse id intelligi de agno paschali, quia illud tempus iam non erat opportunum ad agnum immolandum, & comedendum, cum ante illum diem immolandus esset, ac comedendus. Sed & ante hos refert Theophyl. Mat. 26. quosdam hæreticos negasse Christum cœnasse agnum paschalem. Qui diuerso nitebantur fundamento, scilicet, quia Iudæi stantes comedeant agnum: Christus autem legitur recubuisse ad cœnandum.

Matth. 26. Sed hæc sententia est planè hæretica. Nam Matth. 26. aperte dicitur, misisse Christum discipulos, vt præpararent pascha, illudque postea cum eis comedisse. Neque dici potest, Pascha, ibi mysticè, aut in alia significatione sumi. Tum quia hoc est contra historiam fidem, veritatem, ac certitudinem, & contra omnium Patrum expositionem. Tum etiam, quia Christus misit discipulos dicens. *Ite ad ciuitatem ad quendam, & dicite ei, Magister dicit, Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis.* Constat ergo pascha, ibi propriè sumi, quia alias ille alius non intellexisset Christi nuntium. Tum præterea quia

Christus cum discipulis Pascha celebrat. **Mar. 14.** Mar. 14. expresse dicitur. *Prima die azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli, Quo vis eamus, & paremus tibi, vt manduces pascha.* Vbi verbum illud. *Quando pascha immolabant,* necesse est intelligi de agno paschali. Ergo & sequentia in quibus dicitur iuisse discipulos, & præparasse pascha, & postea Christum cum eis cœnasse, vt rectè exposuit Epiphanius. hæref. 30. inde etiam argumentum sumens aduersus eos, qui negabant licere carnes comedere. Et idem est manifestum ex narratione Lucæ cap. 22. Et de hac cœna legali absque vlla dubitatione loquitur Ioannes cap. 13. cum dicit, *& cœna facta, & Paul. 1. ad Corinth. 11. cum ait, Similiter & calicem postquam cœnauit dicens, vt rectè exposuit Concilium Tridentin. sess. 22. capit. 1. & Augustinus tractat. 55. in Ioannem. & libro. 3. de consensu Euangelistarum capit. 1. & in sequenti tomo de mysterio Eucharistiæ disputatum est latius. Præterea, hic ritus paschalis erat celeberrimus, ac præcipuus inter Iudæos, & in diuina lege in primis commendatus (vt bene Diuus*

A Thomas in 1. ad Corinth. 5. lect. 2. & constat ex eductis Sectione præcedenti, ergo verisimile non est, à Christo ritum illum esse prætermisissim, aut, si prætermisisset, quomodo non fuisset ei crimen illud à Iudæis obiectum? Denique fundamentum contrarij erroris nullius momenti est: quia (vt præcedenti Sectione exposuimus) *prima dies azymorum*, illis locis non significat 15. lunam, sed 14.

B Dices, lege præceptum erat, vt die decima agnus adduceretur, & vsque ad decimam quartam diem seruaretur. Respondetur primo ex Abulenſi Exod. 12. illud non fuisse ita lege statutum, vt ritu perpetuo seruaretur: sed tantum pro ea nocte, qua Iudæi egressi sunt ex Aegypto. Vnde licet illud tradatur 12. Exodi, nunquam tamen repetitur in omnibus alijs locis, in quibus illius præcepti mentio fit. Et literalis ratio reddi potest, quia tunc propter instantem necessitatem oportuit Iudæos antea esse præparatos ad hoc sacrificium, & ad exitum: postea vero nulla erat huiusmodi necessitas. Ratio verò mystica est ad præfigurandum Christum, qui die dominica, quinque diebus ante passionem suam solenniter ingressurus erat Ierosolymam, tanquam agnus, qui ad victimam præparabatur, vt ex Chrysoſt. notauit Diuus Thom. in Catena, Ioann. 12. & Beda homil. in Dominicam Palmarum, tractans verba illa Matth. 21. *Cum appropinquasset Iesus Ierosolymam, & super idem capit. 21. Matth. & ibidem Anselm. Lyra, & Gagneius Ioann. 12. & Rupert. libr. 10. in Ioann. super cap. 10. & 11. & lib. 2. super Exod. capit. 6. & lib. 5. de diuinis offic. capit. 7. Qui tamen authores, & multi alij, qui hoc mysterium notant, potius indicant illud præceptum adducendi agnum in domum decima die pertinuisse ad ritum perpetuo seruandum in illo sacrificio. Et certè ex verbis Exodi aliud colligi non potest.*

C Quod si hoc ita est, respondendum est cum Claudio supra, fuisse Ierosolymis consuetudinem, vt ciues Ierusalem decima die mensis adducerent in domos suas agnos, & pararent cubacula, ac cetera necessaria pro aduenis, & hospitibus, qui penè innumeri confluerebant, cum nec agnus extra Ierosolymam offerri, nec illucante decimam diem venire omnes possent, vt agnos præpararent. Sic igitur peregrini homines postea accedentes (quamuis eadem die decima quarta lunæ Ierosolymam venirent) poterant facillè pretio dato domum conducere, & agnum iuxta ritum legis decima die adductum inuenire vt pascha possent celebrare. Quam consuetudinem refert Claud. ex Iespho lib. 5. de bello Iudaico cap. 45. sed ille liber solis quatuordecim capitibus concluditur, in quibus nulla illius historię mentio fit: non nihil verò indicat lib. 7. c. 17. & per sese est illa historia verisimilis, & ijs quæ in Euangelio narratur consentanea.

Ad fundamentum autem aliorum hæreticorum primum negatur, necessarium fuisse agnum comedendo, deinde dicitur Christum cœnam legalem, & vsualem celebrasse, & licet in vna recubuerit in alia stare potuisse, de qua relatus in materia de Eucharistia dicturi sumus.

E Secundo statuendum est, Christum Dominum interfectum esse die proximè sequenti postquam legalem cœnam cum discipulis manducauit, vt euidenter ex progressu Euangelij constat. Nam noctu cœnarunt, & statim egressus est ad orandum in hortu, ibique comprehensus, & paulo post eodem die demum occisus. Vnde in canone Missæ dicimus. *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem, &c.* Quæ verba à tempore Diui Petri dicta esse in missa tradit Hugo Victorin. libr. 2. de sacram. part. 3. cap. vlt. in Breuiario autem Romano fertur, Alexandrum primum illa addidisse. Et hinc fit, quæstionem de die mortis

Obiectio.
Respond.
Abulenſis.

Chrysoſt.
D. Thom.
Beda.
Anselm.
Lyra.
Gagneius.
Rupertus.

Respond.
Claud.

Hug. Viſ.

mortis dominicę coniunctam esse cum quæst. de no. A
ste cœnæ, quæ proximè antecessit.

Euthym.
Nicephor.
Chrysost.
Ioan. 18.

His positis, est celebris sententia Græcorum dicentium Christum decima tertia luna ad vespæram pascha cœnasse, & luna 14. durante fuisse occisum. Ita docet Euthym. Matth. 25. & Niceph. lib. 1. Histor. capit. 23. & ex antiquioribus Græcis videntur illi favere Chrysost. hom. 82. in Ioannem. Interpretans enim verbum illud Ioan. 18. *Et ipsi non introierunt prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha.* Per pascha agnum paschalem intelligit, quem eo (inquit) die comesturi erant, Christus enim pridie fecerat pascha, ut reseruari eadem suam in pasce, quando pascha secundum antiquam institutionem celebrandum erat.

Theophyl.
Cyrill.

Quæ verba Theophylact. suis commentarijs inseruit. Cyrillus etiam Alexan. lib. 12. in Ioan. cap. 2. nomine pasche in illo loco intelligit agnum paschalem. Ex qua interpretatione hæc sententia plane colligitur, præsertim cum ipse dicat. *Quia iam pascha celebratur, & infra subiungit. Sed & illud multo ridiculosius est: quod ut agnum comederent, qui nihil aliud, quam Christi mysterium figurabat, cavent, ne inquinentur, in ipsam autem veritatem insaniunt.* Citari etiam potest Origenes tract. 35. in Matth. quatenus dicit Christum mortuum esse 14. luna, quod etiam affirmat Epiphanius, hæref. 60. quoniam in hoc posteriori loco obscurissimis verbis hanc rem explicet. Huius etiam sententiæ videtur fuisse Author quæstio. noui, & vere testamenti inter opera August. quæst. 94. in fine adiunctis ijs, quæ tradit. quæst. 55. In commentarijs etiam Anselmi super 27. capit. Matth. in fine reperitur hæc sententia, sed videtur certe ab aliquo supposita ea commentarij pars. Quia Anselm. 26. ca. in initio docet contrariam, & in proprio quodam opusculo de fermentato & azymo. Fundamenta potissima huius sententiæ sunt. Primo, testimonium illud Ioan. cap. 13. *Ante diem festum pasche.* Ex quo habetur Christum cœnasse cum discipulis suis ante pascha Iudæorum, ergo præuenit saltem vno die. Secundo, quia quando Iudæi Christum accusabant coram Pilato, nondum comederant pascha, ut constat ex prædictis verbis Ioan. 18. & ex alijs infra tractandis, ergo Christus passus est ante finem vespære lune 14. quando Iudæi immolaturi erant, & comesturi pascha. Tertiò adiungitur ratio, & coniectura. Nam oportuit veritatem respondere figuræ: sed immolatio agni paschalis erat figura sacrificij crucis Christi, iuxta id Ioan. 19. *Os non comminuetur ex eo, ergo ut veritas figuræ responderet, sicut agnus immolabatur luna 14. ad vespæram, ita eadem 14. luna debuit Christus immolari.* Vnde Leo Pap. ser. 7. de passione. *Hosia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit, & legalis festiuitas dum mutatur, impletur.* Et Irenæus lib. 4. cap. 23. de Moyse loquens. *Diem (inquit) passionis non ignorauit, sed figurate prænuntiavit cum Pascha nominans, & in eadem ipsa die, quæ ante tantum temporis à Moyse prædicata est, passus est Dominus, adimplens Pascha.* Et hæc est ratio, quare Christus præuenit pascha Iudæorum, scilicet, quia præsciuit fore, ut in legitimo die Paschæ occideretur. Alia fundamenta, quæ hic afferri solent, tractabimus Sectione sequenti.

Origen.
Epiphanius.

Anselm.

Ioan. 13.

Irenæus.

Decima quarta luna ad vespæram
Phasce Christi
vni celebrat
Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.

Ioan. 13.

Vera tamen sententia est Christum cœnasse agnū B
legalem decima quarta luna ad vespæram, prout lege præscriptum erat, & consequenter luna decima quinta passum esse. Probatum primo ex Euangelio Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. vbi dicitur, Christum cœnasse, agnum prima die azymorum, in qua [ait Matth.] *Accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Vbi vis paramus tibi comedere pascha? & postea subdit. Vespere autem facto discumbebat cum discipulis.* Non potest autem hic locus intelligi de primo die azymorum, id est de die decimæ quartæ lune ad vespæram seu ad finem eius, ut omnes tam Latini, quam etiam Græci fatentur, & conuincit locus Ioan. 13. *Ante diem festum pa-*

schæ: ergo necesse est intelligi de die decima quartæ ad vespæram, quæ erat initium decimæ quintæ: & ideo prima dies azymorum vocabatur, à parte totum nominando, ut supra explicatum est. Respondet Euthym. diem decimam tertiam vocatam esse ab ijs Euangelistis, *Primam diem azymorum*, quia proximè præcedebat illam. Sed hoc nulla ratione sustineri potest. Nam dies decima tertia ita distabat ab azymis, ut in tota illa, neque in aliqua parte illius observari inciperent, quo ergo titulo dici poterat *Prima dies azymorum*? Quis enim vitium diem Augusti dicat esse primam Septembris, quia proximè antecedit? Aliter respondet, Euangelistas non dicere illum fuisse primum diem azymorum: sed quod instabat prima dies azymorum. Nam verbum Græcum, *πρῶτος*, ita commodè exponi potest. Quam expositionem aliqui etiam tribuunt Chrysostomo homil. 82. in Matth. Tamen neque est Chrysost. neque accommodari potest Euangelistis. Matthæ. enim nullo verbo vitur: sed simpliciter dicit. *Prima dies azymorum accesserunt discipuli.* Vbi euidenter loquitur de die, in qua id factum est: quam non potuit vocare primam azymorum, quia post illam instabat: quis enim ita loquitur? Marcus verò magis adhuc rem explicans, inquit. *Prima die azymorum, quando pascha immolabatur.* Lucas verò, qui posuit verbum *πρῶτος*, prius dixit: *Appropinquabat autem dies festus azymorum*: postea vero ut significaret illum diem iam aduenisse, subdit. *Erat autem dies azymorum, quando pascha immolabatur.* Chrysostom. autem in citato loco potius dicit expresse illum diem vocatum esse primum azymorum, ab Euangelistis, quia in vespere eius incipiebat observatio azymorum, & hoc sensu dicit, quod tunc instabat dies azymorum, quia iam illuxerat dies, ad cuius vespæram incipiebant azymorum dies. Quæ expositio eadem est cum ea, quam tradidimus. Quocirca nonnulli Græci videntes hos Euangelistas nullam pati expositionem, in tantam insaniam inciderunt, teste D. Thom. in 4. distinct. 11. q. 2. artic. 2. q. 3. Ut dicerent eos errasse, & à Ioanne fuisse correctos. Quod non solum hæreticum est: sed etiam humana coniectura incredibile. Si enim Euangeliste errare possunt, cur potius tres, quam vnum errasse dicemus, cum præsertim ij clare loquantur, ille verò minimè cumque Matthæ. in cœna præfens fuerit, sicut Ioannes, nullus ergo errauit, neque est vlla contrarietas, ut postea videbimus.

Euthym.

Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

Chrysost.

D. Thom.

Chrysost.

Theophyl.

Theodori

Theophyl.

Alexan.

Beda.

Iræ. Ant.

Theod. vel.

Origen.

Secundò ita docet omnes Patres. In primis Chrysost. dicta homil. 82. ita exponit prædicta loca Euangeliorum, quem Theophylact. sequitur. Idemque Chrysost. hom. 85. in Matth. expresse dicit Christum eo die manducasse pascha, quo lege præscriptum erat, & hom. 82. in Ioan. dicit celebrasse pascha eo die, quo antiquitus celebratum erat. Illa enim vox antiquitus planè dicit relationem ad tempus institutionis. Præterea Theodor. q. 24. in Exod. dicit, Christum traditum esse in manus Iudæorum in vespæra decimæ quartæ lune, quando pascha immolabatur. Idem significat Theophylact. Alexand. epistola ad Theodosium, apud Bedam lib. de ratione temporum capit. 57. quatenus negat licitum esse nobis solvere ieiunium luna. 13. sed observandum esse vsq; ad 14. in qua nimirum Christus cœnauit. Idem sentit Victor Antiochenus, quem nuper Latinum reddidit Theodorus Pelanus nostræ societatis. Nam exponens locum Marci, ita eum intelligit, sicut exposuimus. Denique Origen. tract. 33. in Matth. (si attente legatur) in eadem est sententia. Interpretans enim illa Christi verba. *Sed quia post biduum pascha fiet*, dicit ea fuisse dicta à Christo in 11. luna, cum pascha celebraretur die 14. quæ duobus diebus distabat, ab 11. non computatis extremis. Et inde concludit Christum traditum esse post illud biduum, sicut ipse prædixerat, & postea subdit Christum passum esse

sum esse primo die azymorum, cum vespere antecedenti Pascha celebrasset.

Ex Latinis vero idem docent Hieronymus. Anselm. Beda, Rupertus, ac ferre reliqui omnes exponentes Evangelia, & præterea Ambrosius epistol. 83. Augustinus epistol. 86. Cyprianus serm. de cena Domini, Anselm. libr. 2. de imagine mundi cap. 17. Rupertus libr. 2. in Exodus. cap. 11. & idem sentit Tertullianus lib. de subobscure lib. contra Iudæos cap. 8. & 10.

Tertio est manifesta ratio, quia Christus in omnibus legem servavit, ut in superioribus tractatum est & ad hoc propositum tradunt Chrysostomus dicta hom. 82. in Matt. & Epiphanius hæres. 71. Sed lege præscriptum erat tempus celebrandi pascha ut constat Exodus. 12. nec licebat tempus illud immutare priuata auctoritate. Vnde Num. 9. dicitur. *Faciant filij Israel pascha in tempore suo, quartadecima die mensis ad vespere, & infra si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fuit pascha, exterminabitur anima illa de populo suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo.* Et ibidem pro iis qui impediti erant illo die, præscribitur dies decima quarta mensis secundi. Quod vero Euthymius ait fuisse prohibitum postponere non vero anticipare illum diem, & voluntarium est, cum neque auctoritate, neque ratione, neque exemplo probari possit: & improbabile. Quia quando lex affirmatiua certum tempus statuit, vel diem, in quo aliquid faciendum est, sicut pro illo tempore obligat, & neque antea, neque post ita illo tempore impleri potest; & non antea. Præsertim quando circumstantia temporis pertinet ad specialem ritum, & ceremoniam actus præcepti, & in specialem sanctificationem, & memoriam talis diei, posita est, sicut erat in præsentis die 14. ut constat Exodus. 12.

Quod si quis tandem dicat Christum fuisse supra legem. Respondetur, id quidem esse verum quoad obligationem, & culpam, non tamen quoad executionem obseruantie legis, quam voluntarie voluit assumere, neque quoad externam speciem transgressionis legis, de qua sine dubio accusatus esset à Iudæis, si contra legem Pascha celebrasset: præsertim cum Iudas proditor præfens adfuisset. Et hanc rationem eleganter persequitur Gennadius Scholaris disputans contra Græcos pro defensione Concilij Florentini, cap. 4.

Ad fundamenta contrariæ sententiæ. Primum, locus ille Ioannis 13. *Ante diem festum Paschæ*, tantum abest, ut cæteris Evangelistis contrarius sit, ut potius nostram sententiā confirmet. Nam si Christus Dominus ante diem festum paschæ cum discipulis cenauit: ergo in die festo Paschæ mortuus est. Nam (ut ostendimus) pridie, quam pateretur, cenauit: dies autem festus Paschæ erat 15. luna, ut constat Exodus. 12. & Leuit. 23. ergo cenauit Christus 14. luna. Respondent Græci diem festum Paschæ appellari illum diem, in quo Pascha immolabatur, qui erat 14. & ideo diem ante illum non fuisse nisi 13. Sed errant non distinguentes inter diem Paschæ. Dies enim Paschæ erat ille, in quo immolabatur agnus, de quo verè dicitur fuisse 14. luna: sed idem ipse dies Paschæ erat ante diem festum Paschæ. Nam dies festus indicat illum diem, in quo à seruilibus operibus vacatur, & omnino diuino cultui dicatus est, & hoc modo dies immolationis Paschæ non erat dies festus, quia in eo non erant seruilia opera prohibita: (ut supra diximus) sequens autem primus dies azymorum erat proprie dies festus Paschæ: nam in eo seruilia opera interdicta erant, ut supra etiam dictum est. Et de hoc aperte loquutus est Ioannes, nam licet huiusmodi festum inciperet à vespere, tamè quia dies naturalis incipit à media nocte, ideo rectè dici potest, Ioannem loquutum esse de die naturali, ac festiuitate, ante quem diem Christus cenauit cum discipulis. Hæc autem ita esse ostendi potest primo ex eodem cap. 13. Ioannis. Refert enim Christus dixisse Iudæis, *Quod facis*

Er. Suarez. tom. 2.

A facitis, & subdit existimasse quosdam ex discipulis dixisse Christum, *Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum.* Ex quo intelligimus diem ab ea nocte proximum, fuisse diem festum: alioqui nulla fuisset occasio suspicandi Christum tanta festinatione voluisse, ut præpararentur necessaria ad festum, si dies integra adhuc superesset, in qua possent necessaria præparari. Secundo hoc ipsum confirmatur ex Leuit. 23. & Num. 28. *Mense primo, quartadecima die mensis ad vespere, & quintadecima die mensis huius sollemnitas azymorum Domini est.* Vere ergo dici poterat Pascha esse ante sollemnitatem azymorum. Hanc ergo sollemnitatem vocauit Ioannes diem festum Paschæ, quia Pascha interdum significat omnes illos dies azymorum, ut supra dixi. Et de primo illorum subditur in eodem loco Leuitici. *Dies primus erit vobis te- leberimus, sanctus, omne opus seruile non facietis in eo.* Tertio denique ipsum nomen festi hoc præfert, & potest exemplo declarari. Quia nunc etiam in Ecclesiæ festa quoad officium Ecclesiasticum incipiunt in primis vespere: & tamè quod in eis sit, rectè dicitur fieri ante diem festum, quia propria festiuitas, & dies naturalis non incipit à vespere, sed à media nocte: sic ergo intelligi potest suo modo seruatum esse inter Iudæos. Vnde licet quoad legales ceremonias inciperent dies azymorum, sicut alia festa à vespere antecedente: tamen quoad communem usum, non incipiebant vsque ad mediam noctem. Et hanc interpretationem indicauit D. Thom. supra quæst. 46. ar. 9 ad 1. dicens, Ioannem computasse dies naturales, quando dixit: *Ante diem festum Paschæ*, & idem docet Ioannis 13. & eandem doctrinam irridicauit alijs verbis Caietan. super Ioann. 13. & Exodus. 12. dum distinguit dies legales, & vsuales Iudæorum, dicens illos à vespere in vespere, hos vero à media nocte in mediam noctem computari, Ioannem autem de die vsuali fuisse loquutum. Aliet etiam dici potest Ioannem loquutum esse de die artificiali, qui incipit ab ortu solis, & in Scriptura simpliciter vocatur dies, & à nocte distinguitur. De hoc ergo die verissime dictum est, ante illum Christum lauisse pedes discipulorum, quandoquidem nocte, quæ illum diem præcessit, unus illud obiit.

Aliud testimonium ex Ioan. 18. tractandum late est sectione sequenti, ubi ex eodem ostendimus Christum in die solenni paschæ mortuum esse: ex quo etiam conuincitur luna decima quarta cenasse, quod hic intendimus.

Ad vltimam coniecturam, primo dicitur, sacrificium agni Paschalis non minus fuisse figuram Eucharistici sacrificij, quam crucis, ut docent Sancti Patres, Cyprianus serm. de cena Domini, & lib. de vinitate Ecclesiæ. Leo Papa sermo. 7. de passione Domini. Gregorius homil. 22. in Evangelia & alij, quos statim, & latius infra in materia de Eucharistia commemorabimus. Cum ergo idem sacrificium agni fuerit figura vtriusque sacrificij Christi cruenti, & incruenti, æque profecto representauit vtrumque quoad id in quo conueniunt, quodque eis præcipuum est, scilicet quoad rem oblatam, quæ est agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi: quoad ea vero, in quibus differunt, non potuit vtrumque æque exprimere: sed quoad aliqua representauit vnum, quoad alia vero aliud. Vnde in ratione sacrificij cruenti similis fuit sacrificio crucis (ut per se constat): in ratione tamen institutionis, & vsu, aliisque circumstantiis magis representauit Eucharistia sacrificium. Nam sicut agnus Paschalis institutus est in memoriam transitus Angeli, & liberationis Iudæorum, ita Eucharistia in memoriam transitus Christi ex hoc mundo, & liberationis hominum: & sicut agnus immolatus cedebat in usum Iudæorum, ita Christus incruentus immolatus datur in cibum Christianorum dicente Paulo 1. ad Corinth. 5. *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.* Præterea sicut ille

M. agnus

Leuit. 23.
Num. 28.

D. Thom.

Caiet.

Sacrificium
agni Paschalis
figura
Eucharistia
Cyprian.
Leo Papa
Greg.

1. Cor. 5.

Hieron.
Anselm.
Beda.
Rupert.
Ambros.
August.
Cyprian.
Tertul.

Chrysost.
Epiphani.
Exod. 12.

Num. 9.

Euthym.

Obiectio.
Responsio.

Gennad.

Responsio
ad argumen-
ta opposita
sententiæ.
Ioan. 13.
Dies festus
Paschæ qui
Exod. 12.
Leuit. 23.

Ioan. 13.

Nazian. agnus comedebatur in pane azymo, ita hic Christus manducatur sub speciebus panis. Sunt etiam multæ alie similitudines, quas sancti Patres citati, præsertim Gregor. latè persequitur. Ita ergo quoad temporis circumstantiam magis repræsentauit sacrificium agni, sacrificium Eucharistiæ, quam crucis. Vnde Gregorius Nazian. orat. 2. de Paschate, dicit imperasse Deum, vt agnus luna decima quarta immolaretur, quia tunc Christus daturus erat discipulis suum corpus, & sanguinem. Chrysostom. vero homil. de prodit. Iudæ, homil. 83. in Matth. dicit Christum luna decima quarta dedisse discipulis Eucharistiæ, vt figuram agni Paschalis impleteret. Adde ex Ambros. epist. 83. & Cyprian. epist. 63. per agnum ad vespem immolatum præfiguratum esse Christum fuisse immolandum in cruce ad vespem mûdi. Diximus etiam supra, & significat Irenæus lib. 4. contra Hæres. cap. 23. per horam immolationis agni, significatam esse horam, in qua Christus in cruce moriturus erat. Hoc ergo modo satis fuit impleta illa figura.

Ambros. Cyprian. Ad Patres vero, qui videntur dicere, Christum mortuum esse luna decima quarta: partim ex dictis patet responsio, partim dicam fest. sequenti latius.

SECTIO IV.

Vtrum Iudæi tempore mortis Christi celebrarent Pascha, & festum azymorum tempore à lege præscripto, atq. adeo, an Christus mortuus fuerit primo die solenni, ac festiuo azymorum.

EX dictis in sectione præcedenti constat, Christum mortuum esse luna 15. quia luna 14. cenauit, & postridie occisus est. Vnde necessario fit, si Iudæi obseruabant ritum Paschæ, & azymorum in lege præscriptum, Christum occisum à Iudæis esse postquam pasche sacrificauerant, in ipso primo die azymorum solenni ac festiuo. Controuersia ergo nunc est, an eo tempore, quo Christus vixit, Iudæi seruarent tempora solennitatum à lege præscripta. Nam hinc pendet resolutio alterius quæst. vtrum Christus fuerit occisus in die festo.

Sunt autem in hac re duæ Latinorum sententia. quæ partim conueniunt cum sententia Græcorum tractata sectione præcedenti, partim differunt. Prima est: Iudæos ex parte immutasse tempus celebrationis Paschæ, & azymorum, atque adeo illo anno, quo Christus mortuus est, non comedis agnum luna 14. ad vespem, sed 15. & festum azymorum reiecit in 16. Quæ sententia conuenit cum sententia Græcorum in eo, quod negat Christum eodem die cenasse agnum, quo cenabant Iudæi, negat etiam occisum esse in die festo, sed antequam pasche. Differunt tamen, quia Græci dicunt hoc accidisse propter anticipationem Christi: authores vero huius sententiæ euenisse aiunt propter postpositionem Iudæorum. Quam originem traxisse dicunt, ex constitutione quadam facta à Iudæis in secunda templi instauratione, qua cautum est, ne vnquam primus dies azymorum in feria sexta obseruaretur. Sed si interdum luna 14. in feriam quintam incideret, immolatio agni in lunam 15. & dies festus in lunam 16. seu in Sabbathum transferretur. Quod si dicas, quomodo ausi fuerint tempora à lege præscripta mutare. Respondetur obseruasse illa, iuxta Ecclesiasticam (vt ita dicam) computationem, non iuxta astrologicam, & naturalem. Sumebant enim Iudæi initium mensis à prima luna, seu Neomenia, & initium totius anni à prima luna post æquinoctium vernale: à qua fere omnium festorum anni numerationem sumebant. Vnde quando prima Neomenia totius anni incidebat, v.g. in feriam sextam, non numerabant illam, vsq. ad diem Sabbathi, & ita componebant

Calendaria, & designabant Pascha in 14. lunâ iuxta suam computationem, quamuis reuera esset 15. iuxta lunæ conuersiones. Hanc sententiam docuit Paulus Burgensis in additionib. ad Lyranum Matth. 26. Ioan. Hentenius in præfatione ad Euthym. super Euangelia, Gagneus in id Ioan. 18. Et ipsi non introierunt prætorium. Ioann. Lucidus opusculo de vero die passionis Christi, c. 9. Onuphr. lib. 2. fastorum in commentarijs, lansen. cap. 128. Concordiæ, & Catharinus li. 2. contra Caietan. Qui referunt, constitutionem illam seu traditionem Hebræorum, ex quodâ libro Rabbi Gamalielis, de solis, & lunæ moribus. Reddunt autem rationem illius consuetudinis, quia in primis non erat mala, quia non tenebatur Iudæi ad celebrandas suas festiuitates exacte obseruare motus cælorum, & regulas Astronomiæ, (id enim fere impossibile erat) satis ergo erat, vt ea celebrarent, iuxta vulgarem computationem suorum Calendariorū, sicut nunc facit Ecclesia in obseruatione festorum mobilium. Poterant ergo licite hoc modo componere regulas Calendarij, quas sciebant non ad amissum respondere iuxta calculum astronomicum: sed plus minusve ab illo distare. Deinde erat hoc illis utile, ne cogerentur duo simul festa seruare, in quibus neq. cibos parare, neq. mortuos sepelire, neq. alia similia illis licebant, à quibus duobus continenter diebus abstinere valde onerosum fuisset. Deniq. etiam nunc dicuntur Hebræi vti huiusmodi Calendariis, vt, quando cunq. prima Neomenia in feriam secundam, quartam, vel sextam incidat, in diem aliam transferatur, vt prædictum incommodum omnibus anni festis videretur, vt Ioan. Hentenius supra, & alij latius declarant. Fundamentum præcipuum huius sententiæ est, quia ex Euangelio Ioannis aperte colligitur, Iudæos nondum manducasse agnum, quando Christum occiderunt, ergo vel hoc fuit, quia Christus anticipauit Pasche, vel quia Iudæi postposuerunt: non primum, ergo secundum. Primum antecedens patet primo ex Ioan. 18. Et ipsi non introierunt prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha: Secundo, Ioan. 19. Erat autem parasceue Pascha, id est, preparatio ad Pascha. Ipso ergo die, quo Christus est crucifixus, nondum erat Pascha celebratum, sed ad illud fiebat preparatio. Et ita videntur exponere hunc locum August. tract. 117. in Ioan. & lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. 13. Bedæ, & Glossa ordinaria Ioan. 10. & Anselm. Matth. 27. in illa verba: Altera autem dies quæ est post parasceue. Et confirmatur, quia si erat dies preparationis, ergo non erat dies festus, in quo nihil licebat præparare. Alia fundamenta afferemus in sequenti opinione.

Secunda sententia est Iudæos solitos fuisse celebrare semper Pascha luna decima quarta ad vespem: tamen quando hæc incidebat in feriam quintam, transferre solitos primum diem azymorum in diem Sabbathi, ne duos nimirum festos dies continue celebrarent. Quæ opinio differt à præcedenti, & à sententia Græcorum in hoc, quia docet Christum eadē nocte cenasse agnum, qua illum cenabat synagoga Iudæorum vniuersa, cum illis autem cōuenit, quia docet Christum non fuisse occisum in die festo, & solenni. Hæc fuit sententia Rupert. lib. 2. in Leuitic. c. 36. & lib. 10. in Matth. circa id cap. 26. Scitis, quia post biduum Pascha fiet. Hic vero autor in nulla vel historia vel traditione fundat eam consuetudinem Iudæorum. Solum contendit ex Euangelio probare Christum non fuisse occisum in die festo. Primo ex illo Matth. 26. Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Secundo ex illo verbo Ioan. 19. Vi non reuerterentur in cruce corpora Sabbatho, erat enim magnus dies ille Sabbathi: porro non alia erat ratio magnus, nisi quia festiuitas Paschalis in eum transferebatur. Tertio, quia in eo die multa opera facta sunt à Iudæis, quæ in die festo non licuissent: vt verbi gratia, omnia, quæ in Christi morte procuranda fecerant: neque